

**ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ФИЛОСОФСКО – ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ЕТНОЛОГИЯ“**

КРАСИМИР РОМАНОВ АСЕНОВ

**ВЪЗНИКВАНЕ, ПРОСТРАНСТВЕНО И КУЛТУРНО РАЗВИТИЕ НА
АРМАН МАХАЛА – ГР. ПЛОВДИВ**

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата
Научна специалност „Етнология“

Научен консултант: проф. д.н.к. Мария Шнитер

ПЛОВДИВ

2017

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от Катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски на 12.10. 2017 г.

Дисертантът е докторант на самостоятелна подготовка към катедрата.

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение, библиография и приложения – общо 284 страници. В подкрепа на изложението са включени 16 карти (включително и 3D карти), 8 диаграми, 5 таблици, 6 ортофото изображения и 29 фото изображения. Приложенията са 4 на брой. Списъкът с използваната литература съдържа 301 заглавия, от които 164 на кирилица и 103 на латиница. Използваните заглавия от периодичния печат са 28, а интернет ресурсите са 6.

Състав на научното жури:

Проф. д.н.к. Маргарита Карамихова – Рецензент

Проф. д.н.к. Мария Шнитер

Доц. д.н.к. Веселин Тепавичаров

Доц. д-р Меглена Златкова – Рецензент

Доц. д-р Георги Бърдаров

Публичната защита на дисертационния труд ще се проведе на 15.12.2017 г. от часа в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”, Катедра „Етнология“. Материалите по защитата са на разположение в Катедрата.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

1. Актуалност на дисертационния труд.
2. Цел и задачи на дисертационния труд.
3. Работни хипотези.
4. Предмет, обект, времева рамка и структура на дисертационния труд.
5. Методология на изследването.
6. Извори на информация.
7. За изследователя и терена.

ПЪРВА ГЛАВА: ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО. ПОНЯТИЙНО – ТЕРМИНОЛОГИЧЕН АПАРАТ

1. Същност на пространствената сегрегация.
2. Исторически преглед на появата и присъствието на циганите на Балканите и по българските земи. Миграции. Език.
3. Състояние на изследванията по проблема.
4. Понятийно – терминологичен апарат.

ВТОРА ГЛАВА: ВЪЗНИКВАНЕ И ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ НА АРМАН МАХАЛА

1. Фактори, влияещи върху формирането и развитието на Арман махала.
 - 1.1. Природо – географски фактори.
 - 1.2. Демографски фактори.
 - 1.3. Психологически фактори.
 - 1.4. Културни фактори.
 - 1.5. Икономически фактори.
 - 1.6. Политически и институционални фактори..
2. Формиране, динамика и тенденции в развитието на пространствената структура на Арман махала

3. Пространствено (географско) и етнодемографско картографиране на махалата.
4. Изводи.

ТРЕТА ГЛАВА: КУЛТУРНО РАЗВИТИЕ НА АРМАН МАХАЛА

1. Етно – културна и конфесионална характеристика на населението в Арман махала
2. Културни периоди в развитието на Арман махала.
3. Културна памет (ритуали) и културата като фактор за конструиране на стратегии за икономическо оцеляване и натрупване на капитали – (куфарната търговия).
 - 3.1. Ритуалът *Мартуфал* – от сакралност към профанизация и забрава.
 - 3.2. Ритуалът *Кьорлюк аттмак* като вътрешногрупов регулатор за разрешаване на конфликти.
 - 3.3. Културата като фактор за конструиране на стратегии за икономическо оцеляване и натрупване на капитали – куфарната търговия
4. Изводи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРИЛОЖЕНИЯ

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност и значимост на дисертационния труд

Въпреки значителния набран информационен масив относно ромите и другите маргинализирани общности в страната, емпиричният материал за съжаление често не притежава необходимото качество, за да послужи като база при разработването на успешни публични политики, които да катализират процеса за решаване на „ромския въпрос“. Натрупаният масив най-често остава абстрактно теоретичен и трудно приложим в реални условия, включително в частта си, която засяга пространствено сегрегирани ромски махали.

Безспорна е необходимостта от спешна ревизия на държавните и местните политики и разработването на актуални изследвания, насочени не към имагинерната ромска общност в страната, а към отделните локални и пространствено сегрегирани ромски общности, които са ясно диференцирани помежду си и се нуждаят от съответстващи интеграционни политики, съобразени с техните специфични етнокултурни потребности. Поради естеството на изследователския дискурс, което е насочено към една локална гетоизирана градска структура (ГГС) и нейното население, дисертационният труд „Възникване, пространствено и културно развитие на Арман махала“ покрива критериите за актуалност.

Изследването е опит да се представи една маргинализирана „ромска“ локална общност (позиционирана в северната част на град Пловдив – Арман махала), с акцент върху нейното възникване, пространствено и културно развитие. Разработката предлага качествено ново познание както за процесите и факторите, довели до формирането на една етнически обособена „ромска“ махала, така и за всички онези културни особености, които конструират образа на нейните жители. Набраният за целта на дисертацията емпиричен масив не остава в рамките на научната констатация, а се екстраполира в полето на причинността.

Изследването на пространствено сегрегирания Арман махала е опит да се запълни една значителна празнина в научните изследвания в страната.

2. Цел и задачи на дисертационния труд

Основна цел на дисертационния труд е постигане на **качествено ново знание** за процеса на възникване, пространствено и културно развитие на „ромската“ градска

гетоизирана структура Арман махала в гр. Пловдив. Постигането на тази цел налага реализирането на няколко производни на нея подцели, съответни на отделните аспекти на изследването – теоретични, емпирично-диагностични и приложни.

За реализиране на основната цел на изследването се поставят следните **задачи**:

- ✓ Да се направи критично обобщение на изследванията, изясняващи същността на пространствената сегрегация, свързаните с нея пространствени модели (гетоизирани пространствени структури), на основата на български и чуждестранни публикации.
- ✓ Да се конструира подходяща интердисциплинарна теоретико-методологична рамка за анализ на „ромска“ градска гетоизирана структура, отразяваща многостранните ѝ аспекти и нейната локална култура.
- ✓ Да се анализират комплексът от вътрешни и външни фактори и степента на тяхното влияние върху възникването, пространственото и културно развитие на градската гетоизирана структура Арман махала в гр. Пловдив.
- ✓ Да се характеризират специфичните особености във формирането, динамиката и тенденциите в пространственото и културно развитие на гетоизираната градска структура Арман махала, гр. Пловдив.
- ✓ Чрез използването на нови и все още не прилагани научни методи (аеро–космически или т.нар. дистанционни методи) за изследване на ГГС Арман махала да бъде набрана качествено нова информация.
- ✓ Да се картографира ГГС Арман махала, за да се разкрият особеностите в пространствената динамика от възникването ѝ до сегашното ѝ състояние, както и тенденциите в хоризонталното и вертикалното ѝ развитие.
- ✓ Да се опишат и анализират: а) както наличните, така и застрашените от заличаване културни образци на жителите на Арман махала, като фактори, които „обживяват“ махалата; б) характерните етно-културни стратегии за икономическо оцеляване и натрупване на капитали като фактор за пространственото разширение (хоризонтално и вертикално) и модернизация на гетоизираната градска структура.

3. Работни хипотези

а) Въпреки досегашната липса на подробна емпирична информация за процесите на възникване, пространствено и културно развитие на Арман махала,

смятам, че е възможно чрез подбор на подходящ научен инструментариум тези процеси да бъдат реконструирани и описани;

б) Върху процесите, свързани с възникването и пространственото развитие на Арман махала, културните характеристики на нейните жители са оказвали и оказват активно въздействие;

в) Културната индигенизация на населението на Арман махала е следствие основно на пространствената и социалната сегрегация на махалата.

4. Предмет, обект, хронологична рамка и структура на дисертационния труд

Предмет на дисертационния труд са динамиката и тенденциите в пространственото и културно развитие на ГГС Арман махала в гр. Пловдив.

Динамиката и тенденциите се разглеждат взаимосвързано и затова реализирането на всяка от горепосочените задачи не е представено в отделен раздел от настоящото изследване. Идентифицирането на явлението и процесите на пространствена сегрегация не само от теоретична гледна точка, но и с акцент върху проявлението им в ГГС-Арман махала в гр. Пловдив, също са разгледани в труда.

Обект на изследването е ГГС Арман махала в град Пловдив. Защо точно Арман махала е изследователско поле на дисертацията? Останалите три „ромски“ махали в града (Столипиново, Шекер махала и Аджисан махала) са били обект на научен интерес и досега, макар че наличната научна информация за тях може да бъде оценена като оскъдна и често деформирана. За Арман махала изцяло липсват емпирични данни и историографска литература. Махалата никога не е била обект на научен интерес. Сериозно предизвикателство е да се изследва за пръв път една ГГС посредством дискурса на вътрешната оптичност. Махалата се явява своеобразна лаборатория. В нея, чрез различните мултидисциплинарни методи и подходи – антропологичен, социологически, исторически, и не на последно място с методите на геоурбанистиката, се изгражда богат инструментариум, чрез който се разпластяват слоевете на палимпсеста Арман махала, от формирането си до днес.

Резултатите и методологическият инструментариум могат да бъдат приложени по аналогичен начин при изследването на останалите три етнически обособени махали в гр. Пловдив. В тази връзка е необходимо е да се подчертае: въпреки че обектът на

изследване на настоящата дисертация е Арман махала, част от проведените етнокултурни и социоикономически изследвания на нейните жители са валидни и за населението на другите ГГС в Пловдив – Столипиново, Шекер махала и Аджисан махала, поради принадлежността на голяма част от жителите и на четирите ГГС към една турскоговоряща общност, която използва автономна *миллет* и *турци* за свой етнически определител.

Хронологичната рамка на изследването обхваща периода от края на 20-те години на миналия век (когато започват всъщност процесите по формирането на Арман махала като „ромска“) до наши дни. Въпреки тази фиксация, хронологичната рамка остава относително условна в своята долна граница, поради липсата на категорични данни за периода на първите заселвания на местността „Харманите“ в северното предградие на гр. Пловдив – Каршияка и нейното обособяване в махала.

5. Методология на изследването (методи за събиране и анализ на информацията).

Формулираната цел определя интердисциплинарния характер на дисертационния труд, който обединява културната антропология, етническата география, градската социология и етнодемографията. Това предполага използването на голямо разнообразие от методи, които се прилагат в изброените научни направления, включително и дистанционни методи.

За постигане на целите на изследването, използваните методи и подходи – качествени и количествени, условно се разделят на методи за събиране и методи за анализ на информацията

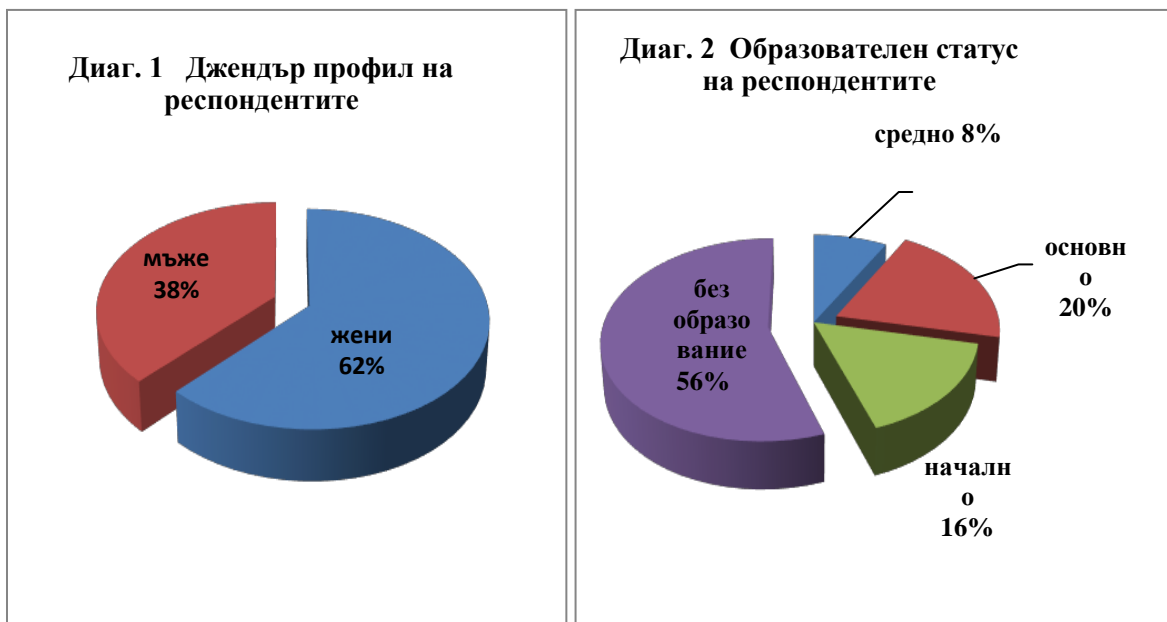
а) Методи за събиране на информация: пряко наблюдение; включено наблюдение (употребявам термина с известна условност, поради факта, че част от културата на изследваната група до голяма степен се доближава до културата на моята родна общност. В този смисъл, включеното наблюдение в моя случай притежава особености, които го отличават от класическото включено наблюдение (Малиновски, Мийд и др). Освен това културният шок, за който говорят антрополозите (Monchamp 2007:1-7; Russell Bernard 1988:145-316; Irwin 2007:1-11; Oberg 1960:177-182), работейки в чуждоезична среда, при мен не се състоя, не само поради факта, че говоря същия език като изследваната от мен общност, но и поради

близостта на двете култури; биографичен подход; устна история; различни видове интервю (полуструктурирано, свободно, фокусирано, дълбочинно, биографично); анкета; визуално-антропологически; географски методи (експедиционнополеви, картографски, прогнозиране, дистанционен (аерокосмически-ортофото)

б) Методи за анализ на информацията: обзор и анализ на набраните текстови материали (в това число и периодичния печат); обработка и анализ на аудио-визуалните материали; анализ на документи; вторичен анализ на данни; обработка и анализ на проведените интервюта и резултатите от анкетното допитване; обработка и анализ на картографските и ортофото изображенията;

6. Информационни извори

За нуждите на дисертацията са интервюирани жители на Арман махала, (предимно възрастни хора над 60 годишна възраст) с преобладаващ социален статус

„пенсионери“, като част от информаторите вече не са сред живите. Сред по-младите респонденти има: таксиметрови шофьори, неформални лидери на общността, безработни лица, работници в общинските предприятия „Чистота“ и „Паркове и градини“, общи работници, собственици на малки търговски обекти в махалата, автотенекиджия, водопроводчик и хлебар. Общият брой на респондентите е 74 души, от които 28 мъже и 46 жени (диаг. 1).

Преобладаващата част от информаторите са практически неграмотни - 41 души. С начално образование са 12 души, с основно 15 души и 6 души със средно образование (диаг. 2). Родените до 30-те години на XX век респонденти са 9 души, до 40-те години на XX век са 23 души, до 50-те на XX век – 27 души и 15 души са родени след това.

Друг важен извор на информация е анкетното проучване, проведено в Арман махала с 64 домакинства през 2016 г. от автора на настоящия дисертационен труд и с участието на студенти от Пловдивския университет, Философско–историческия факултет, специалност „Етнология“ II курс. Анкетата е съставена от две части: първа част – демографски и социални показатели и втора част – социални дистанции. Въпросите в анкетата са 51 на брой.

Наблюдението на физическата среда, процесите, явленията, културния живот, взаимоотношенията вътре в махалата и извън нея и пр., също формират богат информационен корпус, който беше използван за целите на настоящия труд.

Други основни информационни извори, които са използвани в дисертацията, са:

- подробно устройствените планове на кв. „Харманите“ (по-късно кв. „Хаджи Димитър“) от 1933, 1955, 1965, 1987, 2007 и 2013 година;
- извадки от кадастрална карта на гр. Пловдив за част от кадастрален район с идентификатор 56784. 505 (Арман махала), одобрена със Заповед № РД-18-48 от 03. 06. 2009 г.
- Общият устройствен план на Община Пловдив, одобрен с решение на Общински съвет-Пловдив № 375, взето с протокол № 16, от 05. 09. 2007 година;
- проекти за дворищни и ул. регулации в кв. „Харманите“ от 1929, 1944, 1956 г.;
- списък на стопаните и притежаващи парцели в кв. „Харманите“ от 1929 г.

Значителна по обем и обхват информация съдържат архивните регистри на домакинствата (АРД) на Арман махала от 1926, 1934, 1946 и 1965 година. Част от регистрите от 1926, 1934 и 1946 г. са дигитализирани от автора на дисертацията в процеса на работата, а този от 1965 г. е на хартиен носител. Регистрите се съхраняват в архива на Община Пловдив – район Северен.

Друг информационен извор, използван за нуждите на дисертацията, са пловдивските периодични издания (вестници): „Народний глас“; „Марица“; „Гражданин“; „Нова зора“; „Нова Марица“; „Народна дума“; „Борба“; „Победа“; „Утринна победа“; „Юг“; „Правда“; „Пловдивски общински вестник“; „Стара планина“; „Българско царство“; „Свободно отечество“ за период от 60 години (от Освобождението –1878 г. до 40-те на XX век). Този времеви диапазон не е избран произволно.

Освен че отразява осъзнаването на факта от страна на макрообществото, че циганите са вече част от пловдивското гражданство, той също така и предоставя информация за опитите на макрообществото да ситуира и позиционира циганските групи в географското и социалното пространство на града. За нуждите на изследването са ползвани и съвременни регионални периодични издания.

Българската и чуждестранната научна литература за ромите бяха използвани също за набирането на необходимата информация относно историята, миграциите, типологизацията, етно-социалните дистанции, културата и пр. на ромските групи и общности.

Важен извор на информация, който е иновативен и не е прилаган досега за изследване на ромски махали, са ортофото изображения, получени чрез приложения дистанционен метод.

СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд включва увод, три глави, заключение, библиография и приложения, общо 284 страници.

В **увода** са обосновани актуалността и значимостта на изследваната проблематика, определени са целта, задачите, работните хипотези, предмета, времевата рамка и структурата на дисертационни труд. Описана е използваната в изследването методология, основните извори на информация. Направено е и кратко въведение за връзката на изследователя с терена.

Първата глава е посветена на теоретчните основи на изследването. Разглежда се и се обосновава **понятийно- терминологичният апарат**

Един от основните фактори, които характеризират гетоизираните градски структури като Арман махала е тяхната пространствена сегрегираност. Първа глава на дисертационния труд започва с разглеждане на същността на феномена *пространствена сегрегация* – **параграф 1.**

Пространствената сегрегация е многомерен феномен на жилищна и социална диференциация, който възниква по различни причини. В тази връзка са анализирани социалните, демографските, културните, икономическите, институционалните, политическите фактори, влияещи върху формирането и пространственото развитие на гетоизираната градска структура „Арман махала” в гр. Пловдив. Единствено емпиричните изследвания могат да отговорят на въпроса относно причините за формирането на този пространствен феномен, и в тази връзка е направена оценка доколко тя е резултат от доброволни решения (вътрешни фактори), възприета като стратегия за оцеляване и съхраняване на собствената култура и идентичност, или е следствие на пряка или непряка принуда (външни фактори) – пряка или непряка дискриминация, икономически ограничения, социално изключване, дискриминация на пазара на жилища и концентрация на социални жилища. Чрез анализа на степента на влияние на тези фактори се прави оценка на степента на взаимодействие между вътрешните и външните фактори.

В **параграф 2.** на Първа глава, се разглеждат критично хипотезите относно историческия преглед на появата и присъствието на циганите на Балканите и по българските земи, а също и с техните миграции и език.

Стига се до извода, че: *Поради тяхната хетерогенност, по-вероятно произходът на ромските общности да е еkleктичен сбор от източни номадски племена, тръгнали по различно време на запад от горно иранското плато, в търсене на по-добри условия за живот. Факторите, които пораждат миграциите на големи цигански групи на Запад след V век, са комплексни – свързани както с влошаването на социално-политическата обстановка, така и с неблагоприятните климатични условия в региона.*

Приета е за достоверна схемата на миграционите маршрути и времето на придвижване на циганските групи, разработена от Елена Марушиякова и Веселин Попов. (Марушиякова, Попов 1993)

Масовото заселване на цигани по българските земи може да се отнесе към периода XIII-XIV век, като не се изключват и по-ранни заселвания на по-малки групи.

Основания за подобни твърдения дават значителните по брой сведения за присъствието на цигани във Византийската империя през посочения период и за придвижването им в посока към Сърбия, Влашко и Молдова (Марушиакова, Попов 1993:239). Номадизмът на циганските групи създава значителни затруднения на османската администрация. В съхранените документи ясно се отразява стремежът да се ограничи скитничеството сред циганския миллет.

Формирането на първите цигански махали в рамките на днешна България не бива да се разглежда извън хоризонта на Османската градоустройствена концепция и по своята същност тя се крепи на обособяването на етнически, но най-вече на религиозно хомогенни махали. Централните части на градовете, търговските улици, са привилегия на мюсюлманите (Пловдив не прави изключение от този принцип), докато другите общности от покореното население са изтласкани към периферията. Поради това, че част от циганите са християни, а останалата част са мюсюлмани, в селищата, под натиска на официалните власти, се формират две различни махали. Според Пампоров (2015) османската администрация ясно диференцира по религиозен признак двете ромски групи. Политиката за контролиране на скитащите цигански групи в Османската империя всъщност е сходна с тази към евреите и арменците (които по това време също са мобилни) и заселването на циганските групи следва модела на заселване на арменските и еврейските общности.

В Пловдив през османския период няма обособена махала на цигани-християни в рамките на града, докато цигани-мюсюлмани са локализирани на няколко места в града – в близост до Таксим тепе, днешната Аджисан Махала, в предградието Каршияка, в близост до сегашния пешеходен мост и др. Смятам, че циганите мюсюлмани (като цяло) са уседнали в Пловдив на значително по-ранен етап, в сравнение с циганите-християни.

В **параграф 3.** на Първа глава се разглежда състоянието на научните изследвания, посветени на ромските общности. Тяхната специфика се основава на факта, че поради безписмената култура на ромите, историческите сведения, които остават след тези общности, са създавани предимно от представители на други културни групи и обикновено взаимоотношенията на двете групи (описвана и описваща), лежат на бинарната основа „свой“–„чужди“.

Стига се до извода, че въпреки огромната научна литература за ромите ромските групи и общности, голяма част от тази литература е твърде обобщена и трудно

приложима при изследването на локални ромски общности, каквато е „ромската“ Арман махала. Класифицирането и типологизацията на ромите в научната литература е направено предимно за академично удобство и не кореспондира с реалното състояние и вътрешна диференциация на тези групи и общности, което силно затруднява прилагането на резултатите към отделните локално обособени ромски групи и общности, разликите между които понякога са толкова значителни, че трудно могат да бъдат причислени към една метагрупова общност.

Параграф 4 на Първа глава разглежда понятийно – терминологическия апарат. За целите на дисертационния труд са възприети и дефинирани следните основни понятия и термини: *етнос, етническа група–етническа общност; ромски общности; йерлици; миллет; махала – гетоизирана градска структура; пространствена сегрегация*; както и техните вътрешни поддефиниции.

Втората глава е озаглавена „**Възникване и пространствено развитие на арман махала**“ В нея се разглеждат: основните фактори, които влияят върху формирането и развитието на Арман махала; динамиката и тенденциите в пространствената структура на махалата, както се представят и резултатите от пространственото и етнодемографското картографиране на махалата. Стига се до извода, че едни от важните предизвикателства, които ще стоят пред съвременните европейски градове през предстоящите десетилетия, са свързани с увеличаване на неравенствата в обществото и социално-пространствената поляризация, която е непосредствено свързана и с процесите на интеграция. Те са резултат от продължителното взаимодействие между специфични пространствени модели и социалните, икономическите, политическите, природногеографските и институционалните трансформации, от една страна, и от поведението на различните участници и предоставените им възможности, от друга (Илиева и Асенов, 2016: 105–107).

В параграф 1. на Втора глава се разглеждат основните фактори, които влияят на процеса на формиране и развитие на Арман махала, а именно: природо – географските фактори, демографските фактори, психологическите фактори, културните фактори, икономическите фактори, политическите и институционалните фактори.

В началото на ХХ век предградието Каршияка и местността „Харманите“ предлагат в **природо-географски** аспект ареал, максимално пригоден и близък за

мигриращите от селата бедни и безимотни семейства, чиито препитание до сега е било свързано със земеделска работа и животновъдство, и то най-вече като наемни работници – надничари. Празните пространства на градската периферия (като Арман махала) от своя страна приютяват безимотните турци и бедните цигани от пловдивските села и Предбалкана, и онези градски цигани, изтикани от централните градски части от администрацията и буржоазната прослойка. Близостта на новоизграждащите се индустриални обекти в следващите години ще трансформира голяма част от тези социални актьори – жители на периферията – в представители на новата работническа класа.

Главните **демографски фактори**, които оказват решаващо влияние при формирането на тези стойности от началото на XX век, са свързани със засилените миграционни потоци към Арман махала: от другите райони на гр. Пловдив (основно от края на XIX век, до 20-те и 30-те години на XX век); от района на Предбалкана, предимно от гр. Карлово и с. Розино (между 20-те и 30-те години на миналия век); от селата в близост до гр. Пловдив – Динк, Стряма, Крислово, Калековец, Желязново, Дълго поле, Ръжево Конаре, Труд, Войводиново и др. (от началото до 60-те и 70-те г. на XX век).¹

Миграцията от другите райони на града също оказва значителна роля при формирането на етническия състав на Арман махала (по-голямата част от мигрантите са от Столипиново).

Мигриращите към Арман махала са турски и цигански домакинства², изповядващи исляма. Към края на 30-те години в махалата преобладават жителите от циганската и турската етническа група.

Населението на Арман махала през 2016 г. възлиза на 1790 д. Това число е относително, поради динамичните демографски процеси в махалата. Около 10% от жителите се самоопределят като роми/цигани-бургуджии. Представителите на българската етническа група в махалата са под 0.5 % (диаграма 3.)³

¹ Данните са от архивните регистри на домакинствата в Арман махала.

² По данни от АРД на Арман махала.

³ Данните са от собствени проучвания, проведени през 2016 г. в Арман махала, за целите на настоящия дисертационен труд.

Диаграма 3.

След настъпилите промени в политическата уредба на страната (1989), жителите на Арман махала се оказват сред най-уязвимите групи от обществото поради своята неконкурентноспособност на вече либерализирания пазар на труда. Започва процес на дезинтаграция – масово разпродаване или заменяне на жилищата и завръщане обратно в махалите, което е резултат от комплекс от фактори и причини, както чисто прагматични, така и **етнопсихологически**, като чувството за несигурност в градската среда.

Въпреки стигмата, която носят гетоизираните градски структури като Арман махала, много често се оказва, че в тези ареали с висока концентрация на маргинализирани общности, колективната форма на защита е все още феномен, който е действащ и е един основните фактори както за миграции към гетоизираните структури, така и за отказа на жителите на махалите да се преместят да живеят в друг, по-престижен район на града, макар и да имат финансовата възможност за това. Затова, въпреки високите нива на потестарност в тези етнически градски структури в Пловдив, те продължават да са предпочитаното място за живот на почти цялото ромско и турско население на града.

Населените места са комплекс от територия, население, сгради, техническа и социална инфраструктура. Като такива те са израз на **материалната и духовната култура** на тяхното население. В това отношение и Арман махала възниква и се

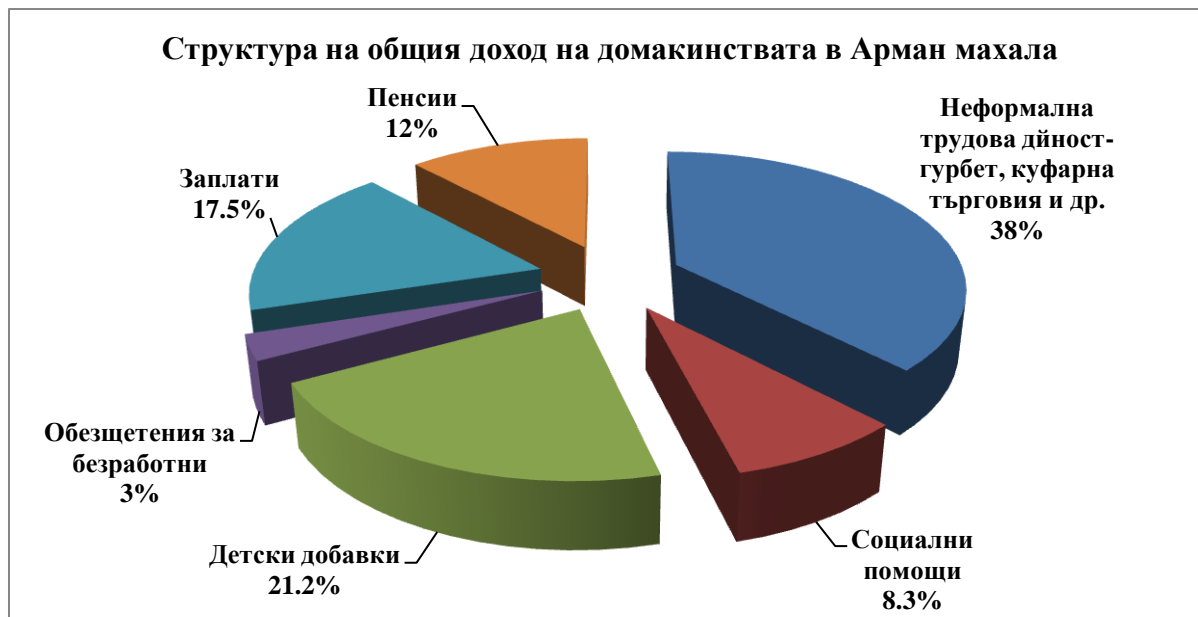
развива като пряко следствие от културните особености на населението. В началото на миналия век Арман махала се формира като махала на дребни земеделски стопани и животновъди (предимно от български произход) и наемни селскостопански работници – надничари (предимно от цигански произход). Колкото до турските домакинства – една част от тях притежават обработваема земя, а друга част са също наемни работници. Тук е необходимо да се каже, че в съответствие с културните особености, при турската общност работят предимно мъжете, докато при циганското население работят и жените, и децата, които могат „да вдигат мотика“. Тази съществена културна разлика между циганската и турската общност в Арман махала, съществува до 40-те и 50-те години на миналия век, след което народната власт и индустриализацията на района преобразяват по-голямата част от населението на махалата в работнически пролетариат.

Основни културни фактори, които участват във формирането и развитието на Арман махала са: етноконфесионална принадлежност на населението на махалата; професионален профил, умения и нагласи; икономическо поведение и образователното ниво; специфични семейнородови отношения, социални връзки и брачно поведение; отношение на циганското и турското население на махалата, както към държавните и местните институции, така и към българското население.

Формирането и развитието на населените места е пряко свързано с **икономическите** показатели на техните жители. Като предградие от селски тип, в края на XIX и в началото на XX век, Каршияка е населен предимно със земеделци, животновъди, работници-надничари, хора от ниските социални прослойки на града. Дисертацията проследява и анализира природогеографските фактори, които създават икономически предпоставки за развитие на района.

Как изглежда структурата на общия доход на домакинствата в Арман махала днес, може да се види в диаграма 4, която отразява резултати от проведено теренно проучване (анкета) с 64 семейства през 2016 г..

Диагр. 4

Формирането на гетоизираните градски структури е процес, в който са включени активно и **политическите и институционалните фактори**, които често са в корелация.

Данните от пловдивската преса показват, че в периода от Освобождението до 1944 г. поради наличието на засилен и постоянен бежански поток периферните части на града (като Каршияка) остават единствените възможни места за приютяване на новодошлите. Институционалните решения на градската управа, взети под натиска на пловдивското гражданство изселват циганските групи към периферните части на града или в близките села (такъв е случаят със с. Йени кьой⁴, по късно кв. Столипиново). След чирпанското земетресение (18 април 1928 г.) част от турското и циганското население в гр. Пловдив остава без покрив. Бездействието на държавните и местните институции принуждава една част от тях да се насочат към Арман махала.

Следващите десетилетия (до края на 60-те години на XX век) се характеризират с липса на политики и институционална намеса (с малки изключения) от страна на държавата и местната власт в Арман махала. При голямото наводнение през 1957 г., държавните институции със съдействието на местните власти изграждат 140 жилища за пострадалото население на Арман махала. Като създава кв. „Панайот Волон“, държавата всъщност полага основите на гетоизираната градска структура *Шекер махала*.

През това време поради демографския растеж и продължаващия миграционен

⁴ От турс. език-Ново село

процес към Арман махалата (предимно от селата около Пловдив), незаконното строителство продължава с различен интензитет. Разширяването на махалата през този период е за сметка на новозаграбени общински терени, като за отбелязване е пасивната роля на институциите в този случай, която катализира както нерегламентираното застрояване, така и заграбването на общински терени.

Следвайки директивите на БКП, в началото на 70-те години на ХХ век в град Пловдив започва реализацията на процеса по ликвидиране на *ареалите с висока концентрация на ромско население*. Предприетите мерки включват както поетапно извеждане на местните жители от махалите, така и настаняване на българи в райони с висока концентрация на роми. Този процес протича в обратна посока „към махалата“ след 90-те години на миналия век, което се дължи повече на културни и икономически фактори, отколкото на политически и институционални, въпреки че повишаващата се нетолерантност в българското общество също оказва влияние върху този процес.

Параграф 2. на Втора глава разглежда формиране, динамика и тенденции в развитието на пространствената структура на Арман махала.

Възникването и формирането на населеното място, „Арман махала“ са процеси, които са различни от процесите на възникване и формиране на „ромската“ Арман махала. Затова когато говорим за *западната част* на Арман махала, имаме предвид частта, в която до края на 70-те години на миналия век живее предимно етническо българско население. Докато *източната част* е населена предимно с турско и циганско население. На Кадастралната карта (с регулационен план) от 1965 г. ясно са обособени двете части на Арман махала

Въз основа на информацията, получена от архивните корпуси, със сигурност може да се каже, че: *През втората половина на 20-те години ХХ век в кв. „Харманите“ има формирана етнически обособена махала, заключена между улиците – „Еледжик“, „Никола Беловеждов“, „Велю Войвода“ и „Белозем“. Населението е от турски и цигански произход, наброяващо 117 домакинства.*

Въпреки че нямаме надежна информация за това, можем да приемем, че още в края на ХІХ и началото на ХХ век в местността „Харманите“ има формирана „ромска“ махала. Пространствено развитие на Арман махала през следващите десетилетия е следствие на няколко компонента: миграционния поток към махалата, демографския прираст и наличието на свободни общински терени в съседство.

Сегашното състояние на Арман махала в пространствено отношение се

характеризира с масово разрастване на махалата във вертикална посока; продължаващо застрояване на дворните пространства и отнемане на терени от уличната регулация и от тротоарните площи.

Основните пространствени тенденции за структурно развитие на Арман махала са в посока вертикално израстване на съществуващия сграден фонд. Въпреки засиления контрол през последните няколко години за ограничаване на незаконното строителство, съществуват все още тенденции и за хоризонтално разрастване на махалата.

В параграф 3. на Втора глава са представени резултатите от пространственото (географско) и етнодемографското картографиране на махалата.

XIX и XX век на Балканите са характерни с многобройните прекроявания на граници, бежански вълни, войни, национални катастрофи и пр. Териториалните граници на Балканите са твърде чувствителна тема, която и до днес остава важен инструмент за национални и националистически мобилизации. Границите вътре в градовете също придобиха нови измерения след политическите промени в България през 1989 г. Временно потиснатият национализъм и етницизъм от времето, когато социално-класовите стратификации доминираха над останалите диференциращи населението фактори, отново се актуализира.

Етническите граници между маргинализираните общности, живеещи в гетоизирани градски структури, и макрообществото, се втвърдяват и разширяват едновременно. Граничните зони между града и гетоизираната структура се формират като специфични градски зони на икономически упадък и етническо напрежение. Оттеглянето на търговските обекти, както и сривът на цените на жилищния пазар са характерни белези на тези гранични зони.

Ортофото заснемането на махалата (който е иновативен метод за изследване на гетоизирани структури), създаде качествено нова информация за пространствената структура на Арман махала. Тази информация трудно би могла да бъде набрана чрез другите конвенционални изследователски инструменти. Изясняването на: действителните граници на махалата; границите на отделните имоти и постройки; мащабите на незаконното застрояване, най-вече във вътрешните недостъпни части на махалата; отделните застроителни периоди в развитието на махала; екологичната обстановка в и около махалата, както и формираните незаконни сметища и пр. трудно би се осъществило без дистанционния метод (орто фото заснемането).

Третата глава е озаглавена „Културно развитие на Арман махала“. Тя разглежда етнокултурната и конфесионалната характеристика на нейното население; културните периоди в развитието на Арман махала; културната памет (като ритуали) и културата като фактор за конструиране на стратегии за икономическо оцеляване и натрупване на капитали (куфарната търговия).

В параграф 1. на Трета глава се разглежда етнокултурна и конфесионална характеристика на населението в Арман махала. Установено е, че населението се дели на две общности: по-голямата общност използват за свой етнически маркер автонимите „миллет“ и „турци“, а по-малката общност се самоидентифицират като роми-бургуджии. Ромите използват често екзонима „хорахай“ (турчин, турци) за останалата част от населението на ГГС-Арман махала, докато турците наричат ромите в махалата „чингене“ или „бургуджии“.

В дисертацията се критикуват опитите да се унифицират т. нар. ромски общности в България. Защишава се тезата, че в страната няма единна ромска общност, това е наложен, външен конструкт. Съществуват редици ромски (по самоопределение) и не ромски общности (по самоопределение), които за академично, политическо, социологическо и прочие удобство се типологизират като представители на ромски субгрупи, обединени в една обща мета-група. Така етническата идентичност на населението на Арман махала може да се разглежда като мастилените петна на Херман Роршах – макрообществото вижда само цигани (даже не роми), външният изследовател вижда роми, част от които може би имат и турски корени, изследователят *insider* вижда ясно вътрешно разграничени две общности, които възприемат безвъпросно своите самоопределения – турци и роми-бургуджии.

Интересни свидетелства и незаменим източник на епирична информация за жителите на Арман махала може да се намерят в архивите на Община Пловдив и по-точно в гражданските регистри, които датират от 1926 година. Учудващо подробни и водени педантично, тези регистри предоставят изключително богата информация за домакинствата, живеещи в махалата. При анализ на тези архивни корпуси установяваме важна информация не само за домакинствата, които заселват и формират „ромската“ Арман махала, но и изключително важна информация за етническата и конфесионална принадлежност на нейните жители, професионален профил, времето на миграционните процеси към махалата, демографските процеси (продължителността на живота, раждания, фертилност, смъртност и т.н.).

В **параграф 2.** на Трета глава се поставя акцент върху културните периоди в развитието на Арман махала. Те могат да бъдат темпорално категоризирани в четири условни периода: 1-ви период – до края на 20-те години на XX век; 2-ри период – от 30-те до началото на 50-те години на XX век; 3-ти период от края на 50-те до началото на 90-те години на миналия век и последният период е след 90-те години на XX век, до наши дни. Времевият обхват на всеки период не е подбран случайно, а съответства на важни културни (и не само) промени в развитието на махалата.

В **параграф 3.** на Трета глава се разглежда културната памет (като ритуали) на жителите на Арман махала, както и културата им като фактор за конструиране на стратегии за икономическо оцеляване и натрупване на капитали.

Културата е феномен, който характеризира всяка общност, като създава онази специфична релефност върху страниците на историята, която ги прави неповторими и уникални. Едни общности създават своята култура, като помнят и съхраняват, други като забравят и заемат. Лишени от своя писменост, ромите познават своята история, разказвана и преразказвана от „другите“, „чуждите“. Може би и затова, тази история остава често далечна и неприпозната за голяма част от представителите на ромските общности днес. Липсата на исторически разказ от собствени извори освобождава ромите от тяхната история. Затова и те могат да бъдат част от всяка история: за Хан Аспарух; за Свети Василий Велики; за фараоните и пр. Спомените задължават. Амнезията освобождава. Свободни, ромите могат да бъдат както част от всяка история, така и всяка територия може да бъде тяхна родина.

Описаните в този параграф ритуали са достигнали своя времеви хоризонт и предстои тяхното изтласкаване от културната памет на общността в Арман махала.

Ритуалът „*Мартуфал*“ принадлежи към пролетния календарен цикъл и е свързан с наричане/гадаене за бъдещата женитба на девойките. Въпреки че все още се пази в спомените на най-възрастните жители, той вече не присъства реално в културния календар на общността, а е изтласкан в полето на забравата от новите културни феномени, формирани сред общността на Арман махала.

Ритуалът „*Кьорлюк атмак*“ играе значителна роля за регулиране на вътрешнообщностните отношения. Трудно бихме намерили аналог на този ритуал (в рамките на познатите ни култури), който не само толкова живо да презентира културната на изследваната общност, но и да показва нагледно културното развитие на

общността – как вътрешнообщностните междуличностни или междугрупови конфликти, благодарение на културата, са изтласкани в полето на ритуалната игра.

Друг феномен, описан в този параграф, е куфарната търговия. Възникнала като стратегия за физическо оцеляване на населението на Арман махала, на следващ етап (към края на миналия век) този вид търговия се трансформира в ефективен инструмент за натрупване на капитали. Резултатите от изследването показват ясно, че куфарната търговия (чрез средствата акумулирани от нея) играе основна роля за пространственото развитие (най-вече за вертикалното израстване и модернизацията на съществуващия сграден фонд) след 1997 – 1998 г. в Арман махала. Тя е важна и за културното развитие на населението на махалата, не само поради културния обмен, осъществяван по време на търговията с населението на други градове и държави, и формираните впоследствие близки отношения с тях, но и чрез средствата, придобити от тази търговия, които се инвестират в: подобряването на физическата среда на обитаване; образованието; закупуването на луксозни стоки, коли, компютри, битова техника; екскурзии и др.

Заключението обобщава направените изводи. Въпреки основната концепция на глобализацията, самото нейно съществуване създава парадокс, който практически води до преосмисляне на идейната натовареност на процеса. Глобалното движение на хора, стоки и идеи, на практика създаде съвсем ясна дихотомия – „краят на географията“ (Вирилио, 1992) на глобално ниво и раждането на нова география на локално ниво, това, което Тодор Ив. Живов определя като трибализация (Живков, 1994: 114–161). Поради непознаването на етнокултурните, социалните, конфесионалните и пр. особености на отделните ромски и близки до тях групи и общности, се стига – както на експертно, така и на медийно и обществено ниво – до културна „унификация“ на ромските общности и приобщаването към имагинерната единна ромска общност в страната. Това води до терминологичен и класификационен хаос, който рефлектира пряко върху резултатите от политиките за интервенция в тези общности.

Гетоизираната градска структура Арман махала възниква и се развива като толерантно и безконфликтно населено място, „обживявано“ от представителите трите основни етнически общности – българска, турска и циганска/ромска. Създадена на границата на два века – XIX и XX, Арман махала се формира под въздействието на различни фактори: природо-географски; демографски; психологически; културни; икономически; политически и институционални. Като част от предградията на гр. Пловдив – Каршияка, Арман махала до 20-те и 30-те години на XX век е населено

място от селски тип и неговите жители са предимно земеделци и скотовъди. Под въздействието на индустриализацията и урбанизацията на Каршияка, Арман махала отново е обект на миграционни потоци, предимно от страна на безимотни цигански и турски домакинства, които се установяват в махалата поради нейната близост до формиращата се северна индустриална зона на града. Тезата на Равенщайн, че: „Всеки миграционен поток поражда противоположен“ (Ravenstein, 1885: 167–235), се потвърждава и поради демографското разрастване и липсата на намеса и регулация от страна на държавните институции и местната власт, при разграбването на общинска земя и нейното застрояване с бараки и паянтови жилища, българското население поетапно напуска Арман махала.

Безконтролното застрояване на махалата позволява на местното население да конструира своите жилищни пространства съобразно собствените си етнокултурни потребности, без да се съобразява с общия градоустройствен план или с архитектурни и инженерни изисквания. Без налагане на ограничения отвън, ограничени само от оскъдното пространство на махалата, домът (най-често построен върху парцел общинска собственост) е личен конструкт и изразител на социалния и културния статус на неговите обитатели. Въпреки че още през далечната 1891 г. е сложено началото на държавните „Правила за частното строителство в градовете“, които изискват сградите да са проектирани от дипломирани правоспособни проектанți – архитекти и инженери, от самото възникване на махалата до днес строителството на жилищата е дело на самите техни жители или е поверено в ръцете на самоуки строители – занаятчии. Културата на местните жители активно моделира не само архитектурния екстериор на сградите, но и интериора и оскъдното дворно пространство (често липсващо).

Безписменият характер на изследваната култура създава значителни органичения пред това население, като създадените културни модели от тях са с нисък темпорален континуитет. Като резултат от това може да се обясни житейската стратегия на голяма част от населението, което се фиксира върху настоящето, а това предопределя до голяма степен и отсъствието на осезаема съпротива срещу

историческата амнезия на общността. Недостатъчната релефност върху колективната им ментална карта обуславя и подпомага процеса на забравата.

Проблемите, свързани с етническата идентичност на общността (на колективното „Аз“), също са следствие от отсъствието на валидирана колективна историческа памет, която да десубективизира процеса за налагането на избраната от общността етноидентичност. От друга страна това освобождава жителите на махалата от травмите на миналото, като им позволява относителната свобода да избират своята етническа самоидентификация. Въпреки че колективната памет на общността в махалата е подложена на силна ерозия (най-вече поради липса на достатъчен арсенал от „резервоари“ за колективна памет), при теренните изследвания са „спасени“ и съхранени части от нея, благодарение на биографичните интервюта, устните истории, които се явяват и като съставна част от основните изворови материали в дисертацията.

Най-голямата ценност, която притежават жителите на Арман махала, е семейството, като под това понятие се има предвид разширеното семейство, което често включва три, а понякога и четири поколения, обособени в домакинство. За отделния представител на махалата, нуклеарното и разширеното семейство имат почти еднаква стойност. Досега в махалата няма установен случай, при който човек от общността да е бил настаняван в дом за възрастни хора или дете да е оставяно в дом за деца лишени от родителски грижи. Това е следствие както от наличието на силни семейно – родови връзки, така и от високите нива на вътрешнообщностния контрол.

Културата на населението на махалата има пряко отношение и към осигуряването на необходимите финансови доходи за покриването на различните потребности на домакинствата. Резултатите от проведената анкета показваха значителни промени, които са настъпили в структурата на доходите на местното население през последните десетилетия. Противно на обществените стереотипи, дялът на социалните помощи в структурата на доходите на населението се оказва минимален – 8.3 %. Детските добавки, очаквано, имат висок дял – 21. 2%. Изненада

се оказа високият процент на приходите от неформалните трудови дейности, куфарната търговия и гурбета – 38%. Според данните въпреки повишаването на материалното благополучие на мигриралите в Европа, промените в социалните характеристики не се отразяват на решението на домакинствата дали да се преместят в по-престижен квартал, или да продължат да живеят в махалата. Обикновено повишеният социален статус не води до напускането на гетоизираната градска структура, а се демонстрира в преструктуриране на външното и вътрешното жилищно пространство – реконструкция на съществуващия сграден фонд или изцяло ново строителство в ограниченото пространство на Арман махала.

Освен в разработването на нови стратегии за икономическо оцеляване на жителите на махалата като: куфарната търговия, гурбета и пр., културата активно участва и в процесите по налагането на предпочитаната етническа идентичност. Изграждането на нови социални мрежи, придобиването на нови символни капитали, промяната на хабитуса (по Бурдийо), са само част от богатия инструментариум, необходим за утвърждаването на членството в определена етническа общност или причисляването към нова, предпочитана такава.

При изследване на културните образци на населението на махалата (ритуали, практики, чествания на празници и пр.) се установи, че културните модели, които са характерни за локалната миллетска общност в Арман махала, са идентични с тези от останалите три „ромски“ махали в града, но се различава коренно от културните модели на населението на други ромски гетоизирани структури, например: Факултета, Захарна фабрика, Баталова воденица, Татарли и др. в София; Могиличе, Васил Левски и др. в Перник; Младеново, Стадиона, Хумата, Момин брод и Гредовете в Лом и т.н. С населението пък на други гетоизирани структури имат сходна култура. Като такива мога да посоча махалите в Асеновград, Пазарджик, Хасково, Варна, Бургас и др.

Резултатите от проверката на основните хипотези показват, че:

а) процесите на възникване, пространствено и културно развитие на Арман махала могат да бъдат реконструирани и описани чрез подбор на подходящ научен

инструментариум ;

б) съществува пряка връзка между формирането на махалата, нейното пространствено развитие и културата на жителите на ГГС Арман махала. Възможността сами да конструират своето жизнено пространство съобразно културните си модели, без намесата на държава и местна власт, е достатъчен аргумент за връзката между пространството и културата на жителите на махалата;

в) колкото до културната индигенизация на населението на Арман махала, изследването показва, че тя е следствие основно от пространствената и социалната сегрегация на махалата. Установи се, че в процеса по културна индигенизация на махалата пряко въздействие имат и други фактори – турските електронни медии (чрез сателитните турски телевизионни канали), както и ролята на различните мюсюлмански секти (Фейтуллах и Искендер Михр).

Формирането на нова реалност в гетоизираната градска структура Арман махала е процес, който остава периферен и незабележим за голяма част от институциите и макрообществото в града и държавата. Повишаващата се самодостъпност и независимост на населението в ГГС в Пловдив от българските институции, държавата и мнозинството, разтваря значително етнокултурните дистанции между едните и другите. Категоричната липса на желание за възстановяване на старите социални мрежи или създаването на нови от страна на по-голямата част от жителите на гетоизираните структури в Пловдив и макрообществото, е сигурен знак за задълбочаване на дезинтеграционните процеси в обществото.

Формирацията се имплицитен етноконфесионален „детонатор“ за мнозина изследователи е все още невидим. Х. Маркузе смята, че под консервативно настроената основна маса от народа лежи една прослойка от аутсайдери, експлоатирани, преследвани представители на други раси и цвят на кожата, безработни и нетрудоспособни. Оставайки зад борда на демократичните процеси, техният живот се явява като олицетворение на непосредствената и реална необходимост от отвърляне на непоносимите условия и институции. В този смисъл,

тяхната опозиция сама по себе си е революционна, даже и ако те самите все още не го осъзнават (Маркузе 1994). Ако приемем, че ромските общности в страната са част от тези прослойки (като *аутсайдери*, *хора с различен цвят на кожата и безработни*), то те са част от новия пролетариат (в като опозиция на макрообществото).

ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ, ЦИТИРАНИ В АВТОРЕФЕРАТА

- Живков, Т. Ив. 1994. Етничният синдром. Изд. „Аля“- София.
- Извън капана на зависимостта. Ромите в Централна и Източна Европа. Регионален доклад за човешкото развитие. Регионално бюро на ПРООН за Европа и ОНД, 2002.
- Маркузе, Г. 1994. Одномерный человек. Москва. Изд. „REFL-book“.
- Марушиакова, Е., В. Попов. 1993. Циганите в България. С., Клуб 90
- Пампоров, А. 2006. Ромското всекидневие в България. IMIR, С.,
- Папазьян, В. 1901. Армянские боша (цыгане). // Этнографическое обозрение, № 2. Москва, стр. 93 – 158
- Irwin, R. 2007. Culture shock: negotiating feelings in the field. – In: Anthropology Matters Journal, vol. 9 (1), pp. 1 – 11.
- Malinowski, B. 1929. The sexual life of savages in north-western Melanesia: an ethnographic account of courtship, marriage and family life among the natives of the Trobriand Islands, British New Guinea. New York: Halcyon House.
- Mead, M. 1928. Coming of age in Samoa: a psychological study of primitive youth for Western civilisation. New York: William Morrow & Co.
- Monchamp, A. 2007. Encountering emotions in the field: an X marks the spot. – In: Anthropology Matters Journal, vol. 9 (1). pp. 1 – 11
- Park, P. The City as a Social Laboratory// In: Robert E. Park On Social Control and Collective Behavior/ Selected Papers, Ed. and with introduction by Ralph H. Turner. - Chicago a. London: Phoenix Books, The University of Chicago Press, 1967. - pp. 3-18
- Predori, F. 1841. Origine e vicende degli Zingari. Milano.
- Russell B. 1988. Research Methods in Cultural Anthropology. London, New Delhi.
- Ravenstein, E. 1885. The Laws of Migration. Journal of the Statistical Society of London, Vol. 48, No. 2, pp. 167 – 235

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Асенов, К. *Едно послание хвърлено на сляпо* (За един неизследван ритуал по материали от Пловдивските махали). Антропология - Списание за социо– културна антропология, бр. 3 (2016) стр. 89-103
2. Асенов, К., Н. Илиева. *Фактори оказващи влияние върху пространствената сегрегация (По примера на Арман махала-Пловдив)*. БАН-Проблеми на географията, бр. 3–4 (2016), стр. 103–125
3. Асенов, К. *Куфарната търговия–феномен на прехода или възстановяване културна традиция*. Антропология- Списание за социо–културна антропология, бр. 4 (2017,) стр. 93–116
4. **Asenov, K.** *The Sacred Field of the Ritual „Martufal“ as a strategy for Initiation. Tangible and intangible borders: Studying boundary construction processes in Eastern and SE Europe - 2017 , Veliko Tarnovo. Сборник от международна конференция – под печат.*

НАУЧНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Дисертационният труд очертава ново изследователско поле, което до момента е стояло извън интереса на научните среди в страната, като формулира за първи път въпроса как се формира и развива пространствено и културно гетоизирана градска структура.
2. Въведен е в научно обръщение терминът *гетоизирани градски структури* (ГГС) като израз на модернизацията и промяната на характеристиките на етническите обособени градски махали.
3. Чрез използването на нов и все още не прилаган научен метод (аеро-космически или т.нар. дистанционен метод) за изследване на ГГС Арман махала, е набрана качествено нова информация: външни и вътрешни граници на махалата; гъстотата на застрояване; видовете строителство; незаконното строителство; уличната регулация и пр.
4. Конструирана е подходяща интердисциплинарна теоретико-методологична рамка за анализ на „ромска“ градска гетоизирана структура, отразяваща многостранните ѝ пространствени аспекти и нейната локална култура.
5. За пръв път е направено цялостно пространствено и етнодемографско картографиране на „ромска“ махала.
6. Описани са и са анализирани : а) както наличните, така и застрашените от заличаване културни образци на жителите на Арман махала; б) характерните етнокултурни стратегии за икономическо оцеляване и натрупване на капитали като фактор за пространственото разширение, модернизация и културното

развитие на гетоизирана градска структура

7. Изводите, направени в настоящия дисертационен труд, могат да бъдат трансферирани и прилагани в различни сфери на обществения и политическия живот – при разработването на национални и регионални демографски, социални и културни политики, общински и областни стратегии за развитие, интегрирани планове за градско възстановяване и развитие,